

POTREBAN NOVI PRISTUP ZAPADNOM BALKANU

Author: [IWPR Balkans](#)

Od najnovijeg proširenja Unije ne bi trebalo strahovati, ali je potrebno da Evropa promeni pristup, ukoliko zeli da zaustavi nestabilnost u regionu.

Kada se 1. maja Evropskoj uniji bude dogodio "veliki prasak", zemlje zapadnog Balkana u prvi mah neće osetiti gotovo nikakve sustinske promene.

Medjutim, ukoliko zeli dugorocnu stabilnost u tom regionu, EU bi morala da izmeni svoju politiku. Za proširen saveza evropskih država, stabilnost Balkana postaje bitnija onog trenutka kada u Uniju budu primljene i članice koje se granice s balkanskim zemljama.

Stoga bi Brisel trebalo da iznadje strategiju prema Balkanu koja će biti u skladu sa stvarnim potrebama i kapacitetima tog regiona. Bez toga bi se EU mogla suociti sa "velikim praskom" drugacije vrste: a to više ne bi bilo proširenje, nego eksplozija na balkanski način.

DEVEDESETE - IZGUBLJENA DECENIJA

Od osam zemalja koje upravo stupaju u EU, šest ih je iz centralne i istočne Evrope, dok su svega dve mediteranske (Malta i Kipar).

Bivši sovjetski srednjoevropski i istočnoevropski sateliti su još 1989. nedvosmisleno odlucili da njihov stvarni cilj jeste ulazak u EU; stoga je u tim zemljama odmah zapocet dug i bolan reformski proces kako bi se željeno članstvo i ostvarilo.

Dok je nekolicina jugoslovenskih republika tonula sve dublje u rat, njihovi severni susedi zauzeli su reformski kurs približavanja EU.

Nakon petnaest godina teskih odluka i korenitih promena, te zemlje su konacno ostvarile ulazak u najprestiznije društvo na svetu - Evropsku uniju; samim tim su sebi obezbedili sigurnu, demokratsku i prosperitetnu buducnost.

Ali, za većinu balkanskih zemalja, stabilnost i prosperitet i dalje predstavljaju tesko ostvarive ciljeve. Bugarska i Rumunija još uvek planiraju priključenje 2007., dok se Hrvatska nada da će i ona uspeti da im se pridruži.

I dok je realno pretpostaviti da će pomenute zemlje biti ukljućene u evropski savez krajem decenije, za Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Makedoniju i Srbiju i Crnu Goru (ukljućujuci Kosovo) - plan o pristupanju Evropskoj uniji još uvek nije ostvariv; stavise, njihovi su izgledi, uopsteno govoreci, veoma slabi.

PROŠIRENJE - BEZ TRENUTNIH POSLEDICA

Kratkorocno posmatrano, zapadnobalkanske zemlje neće osetiti nikakve značajnije posledice predstojećeg proširenja, posto se ni pažnja ni pomoc EU verovatno neće smanjiti.

No, većina komentatora smatra da će ulazak u EU nekolicine zemalja koje se granice s tim regionom dovesti zapadni Balkan na listu evropskih prioriteta.

Brisel nije zaboravio ratove koji su na području nekadašnje Jugoslavije vodjeni tokom devedesetih. Prosireni evropski savez je svestan da ne sme ignorisati neprilike u kojima se nalaze njegovi balkanski susedi.

"Mozda bi zeleli da nas zaborave, ali to nije moguće", kaže Nenad Sebek, direktor Centra za demokratiju i pomirenje u jugoistočnoj Evropi (nevladina organizacija sa sedištem u Solunu).

Početkom devedesetih, Evropa je u Balkan mnogo ulagala - kako u neposrednom, tako i u stručnom smislu. Unija ima predstavnike u svakoj od zemalja regiona. Postoje SAD smanjuju svoje vojno prisustvo u Bosni i na Kosovu, prepustajući inicijativu Evropi, udeo odgovornosti samog Brisela postaje sve veći.

Očekuje se da EU ubuduće bude još više vojno i politički aktivna u Bosni, te da i njen angažman na Kosovu bude sve intenzivniji.

U Makedoniji je EU već odigrala presudnu ulogu u postizanju Ohridskog sporazuma, kojim je 2001. godine okončan sukob između etničkih Albanaca i Makedonaca. U međuvremenu je nastavila da na različite načine podržava tu zemlju: Makedonija je prva potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) sa EU.

Brisel je takođe doprineo tome da Srbija i Crna Gora 2003. godine potpisu Ustavnu povelju, čime je uspostavljena (labava) Državna zajednica, koju čine jedine preostale republike bivše Jugoslavije.

Premda je budućnost Državne zajednice Srbija i Crna Gora - pre svega zbog nespremnosti samih vlasti na saradnju - neizvesna, ne može se reći da EU ne pokazuje volju za preuzimanje inicijative.

Prosirenje neće dovesti do smanjenja evropske pomoći zapadnom Balkanu. Na samitu koji je u Solunu održan u junu 2003., Unija je odobrila dodatnih 210 miliona eura, čime je uvećana i ukupna suma dodeljena Balkanu, a koja za period 2001-2006. iznosi 4,65 milijardi eura.

Neopravdana su strahovanja da će usled velikih potreba novih, siromašnijih članica, doći do smanjivanja fondova namenjenih Balkanu. Sredstva za zapadni Balkan su svakako neznatna u poređenju sa novcem koji je namenjen državama koje pristupaju EU, a koji se samo za period 2004-2006. procenjuje na gotovo 40 milijardi eura.

Izvesni briselski zvaničnici se nadaju da će najnovijim proširenjem biti ubrzan reforme veoma skupe Zajedničke poljoprivredne politike (Common Agricultural Policy, CAP), koja predstavlja veliki teret za evropsku poljoprivredu i na koju odlazi oko 40 procenata troškova EU-a. Sredstva koja na taj način budu oslobođena, moći će da budu uložena u druge projekte, i to ne samo u zemljama članicama nego i na Balkanu.

Ekonomije zapadnobalkanskih zemalja u prvi mah neće osetiti nikakve posledice proširenja Unije. Trgovina sa EU-om je već liberalizovana, i preko 80 procenata robe iz regiona oslobođeno je carinskih dazbina.

Prosirenje bi, u izvesnoj meri, moglo negativno uticati na inostrana ulaganja u Bugarskoj, Hrvatskoj i Rumuniji, posto ce strane kompanije prevashodno nastojati da investiraju u novim zemljama clanicama. No, u ostatku regiona je i do sada bilo toliko malo stranih investicija da su strahovanja da ce one biti preusmerene ka novim clanicama EU-a zapravo neutemeljena.

Izostanak ekonomskog razvoja u regionu nije posledica prosirenja, nego hronicnih boljki citavog tog podrucja - pocev od nejasnog pravnog okvira, organizovanog kriminala i korupcije.

Osim toga, zemlje zapadnog Balkana predstavljaju relativno mala, siromasna trzista. Spiros Ekonomides (Spyros Economides), strucnjak za Balkan pri londonskoj Skoli za ekonomiju i politicke nauke (London School of Economics and Political Science), ukazuje na to da je osnovni razlog niskog obima trgovinske razmene zapravo visoka stopa nezaposlenosti, koja postoji u nekoliko zemalja. Lokalno stanovnistvo jedva da i kupuje preko svojih najosnovnijih potreba. A takav ambijent ne privlaci strane investitore.

"Kada vam je nezaposlenost 50 posto, mozete ucestvovati samo u trgovini najosnovnijom robom", kaze Ekonomides.

Dakle, ukoliko EU promeni kurs kada je rec o pomaganju Balkana, bice to posledica promene nacina misljenja, a ne aktuelnog prosirenja.

"U EU-u je sve izrazenije osecanje da novac nije resenje", izjavila je za IWPR Heder Grabe (Heather Grabbe), zamenica direktora londonskog Centra za evropsku reformu. "Narasta i svest o uzajamnoj zavisnosti pomoci koja ide u Bosnu i one koja se salje u ostale zemlje regiona."

STRAHOVANJA NA DUZI ROK

Okolnost da balkanske zemlje kratkorocno, barem u pogledu pomoci koje primaju, ne treba da strahuju od prosirenja, ipak ne znaci da ne bi trebalo da se zamisle nad time sto nisu obuhvacene najnovijim prosirenjem.

Iako je EU teorijski i dalje sklona da obecava clanstvo svim zemljama regiona, zapravo bi obim sadasnjeg prosirenja mogao znaciti da ce Evropi biti potrebno dodatno vreme kako bi razmotrila eventualna nova uclanjenja.

"Uniji ce trebati mnogo vremena da ´svari´ prvih deset [zemalja]", izjavila je Grabeova. "Mozda ce joj se zbog toga smanjiti apetit za novi obrok."

Grabeova smatra da ce EU ostati do kraja privrzena svom angazmanu u regionu. Medjutim, problemi u vodjenju saveza koji sada broji 25 clanica bi mozda mogli da uspore buduca prosirenja.

"Zemlje zapadnog Balkana sigurno ce postati clanice EUa, samo je pitanje kako ce se snaci u periodu do pristupanja", rekla je Grabeova.

Nereseni regionalni sporovi i neizvestan datum prikljucenja nece pozitivno uticati na stabilnost u regionu, pa ni na samu prosirenu Uniju.

Medju najvećim mogućim problemima su: konačni status Kosova; razrešenje odnosa između Srbije i Crne Gore, koje bi trebalo da usledi 2006., po isteku važenja trogodišnjeg prelaznog sporazuma; zahtevi za revizijom Dejtonskog sporazuma u Bosni i Hercegovini; kao i moguća nestabilnost u Makedoniji.

Nedavni neredi, koji su na Kosovu izbili 17. i 18. marta, kada su albanski ekstremisti proterali Srbe iz nekoliko sela i spalili pravoslavne crkve, predstavljaju snažno upozorenje da je Balkan još uvek jednim delom eksplozivno područje.

"Problem Balkana postoji", insistira Nenad Sebek. "Ako bude zaboravljen, posledice katastrofa."

Odlaganje priključenja bi, takođe, moglo predstavljati problem.

Grabeova tvrdi: "Smanjivanjem izgleda za članstvo u EU, sve teze postaje savladavanje otpora koji lokalna opozicija pruža bolnim reformama."

Postoji i opasnost od toga da će neke zemlje, zbog procene da je EU izvan njihovog domašaja, obustaviti sve reformske napore.

Nikolas Vajt (Nicholas Whyte), upravnik evropskog programa Medjunarodne krizne grupe, konstatuje da je upliv EU već doveo do smanjivanja verovatnoće za izbijanje nasilja u regionu.

Po Vajtovom mišljenju, jedan od razloga zbog kojeg se nedavno nasilje na Kosovu - na kojem je prisustvo EU-a slabo - nije prelilo i u Makedoniju, jeste i to što je u njoj EU angazovana u znatno većem obimu.

Međutim, ostali analitici strahuju da će Brisel i dalje biti pasivan - odnosno, da će reagovati na događaje, umesto da ih izaziva. "Umesto da se uhvati u koštac sa stvarnim uzrocima nestabilnosti zapadnog Balkana, EU se opredeljuje za politiku uzdržavanja", izjavio je za IWPR stručnjak za Balkan Peter Palmer (Peter Palmer).

Palmer smatra da sve nerešene granicne sporove i pravna pitanja u regionu treba odmah rešavati.

NEOPHODNOST ODVAZNIJE POLITIKE

"Evropskom pristupu u regionu nedostaju hrabrost i mastovitost", kaže Palmer.

Sve se više uvidja da proces stabilizacije i pridruživanja - okvir politike EU prema zemljama zapadnog Balkana - treba prilagoditi i adekvatno primeniti na postojeću realnost, koja podrazumeva slabost državnih okvira i siromašnu ekonomiju.

Nikolas Vajt tvrdi da bi u tom smislu pravi početak mogli da budu jasan kalendar pristupanja i opipljive nagrade za reforme. Grabeova sugerise da bi EU svoj sadašnji pristup prijemu novih članica trebalo da upotpuni time što će uspostaviti procese kojima će pomagati budućim kandidatima.

Nove članice EU-a, koje imaju iskustva sa procesom tranzicije - i od kojih se dve neposredno granice sa zemljama zapadnog Balkana - mogle bi pružiti presudan doprinos preispitivanju evropske politike prema

tom regionu. Ostaje da se vidi da li ce njihov prijem rezultirati odlucnijom i mastovitijom politikom evropskog saveza.

Jehona Gjurgjeala završava magistarski rad na Katedri za evropsku politicku ekonomiju pri londonskoj Skoli za ekonomiju i politicke nauke.

Location: Kosovo
Bosnia and
Herzegovina

Focus: Balkans: Regional Reporting & Sustainable
Training

Source URL: <https://iwpr.net/sr/global-voices/potreban-novi-pristup-zapadnom-balkanu>